

MÁTHÉ MIKLÓSNÉ KÉRI KLÁRA 120 / 35

Nagygyörgy Sándor felvétele)

**(Komárom, 1900. december 9. – Budapest, 1985. július 7.) zongoraművész,
zongora- és módszertan tanár, gyakorlati tanítás vezető (LFZF)**

I.

ESZTÓ ZSUZSA

MÁTHÉ MIKLÓSNÉ KÉRI KLÁRA¹

Máthé Miklósné – vagy, ahogy mindenki ismerte, Klári néni – neve szinte már fogalommá vált. A 20. század egyik legkiemelkedőbb zenész-pedagógusa, számtalan híres és kevésbé híres kiváló magyar muzsikusz nevelője volt, egy nagy nemzedék csodálatra méltó képviselője. Életét szinte az utolsó pillanatig alkotó erejű munkával töltötte, színes, vibráló egyéniségével gazdagítva mindnyájunk életét, akik a környezetében lehettünk. A kifogyhatatlan energia,

¹ Máthé Miklósné Kéri Klára éltűtját felvázoló írást a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem honlapjáról vettük át.

talán ez volt örök fiatalságának titka. Mert nagyon fiatal volt, mindnyájunknál fiatalabb még nyolcvanöt évesen is. Életének hatvanöt évét töltötte tanítással.

Miután édesanyja kitűnő zongorista volt, gyermekkorától kezdve zene vette körül. Tizenöt évesen Székely Arnold növendéke lett a Zeneakadémián. Kitűnően végzett. Néhány évet Hollandiában töltött. Koncertezett is nagy sikerrel, de sosem volt megelégedve magával. Többet akart tudni. Ekkor hazajött. Weiner Leónál és Varró Margitnál „gyönyörű éveket” töltött még továbbtanulással. Tőlük nemcsak „szakmát” tanult felsőfokon, de olyan pedagógusi példát, amely meghatározta saját tanári habitusát is az elkövetkező hosszú években. Weiner Leóval és Varró Margittal három éven át minden csütörtökön összejöttek Varró lakásán, elemző összhangzattannal foglalkoztak. Kedd délelőttöként a Beethoven-szimfóniákat elemezték Liszt kézzongorás átiratában. Varróhoz nemcsak tanítványi, művészi, de szoros baráti kötelék is fűzte. Otthonában izgalmas emberekkel találkozhatott. Megfordult náluk a két világháború közötti társadalmi, zenei, képzőművészeti, irodalmi élet színe-java. Így ismerkedett meg Karinthy Frigyessel, Kosztolányival, Radnótival, Rácz Aladárral, Füst Milánnal... Ezekben az években már ő is tanított, magántanítványokat, mert más lehetőség nem volt. A tanítás mindig is szenvedélyesen érdekelte. Akkor tanult meg „a sziklából is vizet fakasztani”. („Voltak *fizető* és voltak *tehetséges* növendékeim.”)

1945-ben Czövek Ernával megalapították a Magán Zenetanárok Munkaközösségét. Az első magyar *Zongoraiskolának* egyik társszerzője volt. Később, 1948-ban, megalakult a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola. Ide nevezték ki tanárnak, de ezzel egyidőben a Főiskolára is, ahol a tanárjelöltek tanítási gyakorlatát vezette és didaktikát tanított. 1966-ban létrejött a Zeneakadémián az Előkészítő Tagozat, ahol haláláig tanította a fiatal tehetségeket. Tanítványai közül nagyon sokan világhírű pianisták, karmesterek lettek. Növendéke volt – többek között – Ránki Dezső, Szabó Csilla, Némethy Attila, Joó Árpád, Kiss Gyula, Szokolay Balázs, Nagy Péter, Csalog Gábor, Kecskés Balázs, Pertis Attila, Bogányi Gergely.

Klári néni mindig azt mondta: a tanítás éppen olyan művészet, mint a pódiumszereplés. „*A zongoraművész egy kis ideig adja a művészetét nagyon sok embernek, a jó tanár viszont nagyon hosszú idő keresztül adja művészetét kevés embernek.*” A rábízott gyerek eredendő tehetségébe vetett hite tanításának

lényeges része volt. „*Magadtól tanulj zenét! Azt játszd a zongorán, amit érzel, azt akarod hallani tőle is, amit énekelsz!*” Ezt nemcsak mondta, de tette is. Mindig úgy vezetett, észrevétlenül, hogy a növendék a felfedezés izgalmával és örömeivel saját maga jöjjön rá a megoldásokra. Azt vallotta, a munkának az a legnagyobb öröme, ha a növendék túlszárnyalja mesterét. *A jó tanár az, aki előbb-utóbb feleslegessé teszi magát.* Klári néni el tudta érni, hogy a gyerekek saját sikerként éljék meg a megoldott feladatokat, így aztán saját tehetségükben, erejükben megbizonyosodva szinte izgatottan várják a következő, talán nehezebb lépéseket. Derűs feszültséggel teli órái voltak, lényének vibrálása, a gyerekekkel való baráti, játékos kapcsolata adta meg azt a légkört, amely a lehető leghatékonyabbá tette a közös munkát.

A már végzett növendékek vissza-visszajártak hozzá tanácsért, segítségért, vagy ha másért nem, egy kis pletyka kedvéért. Karácsonykor, születésnapján néha tízhúsz „gyerek” is összegyűlt lakásán. Klári néni férje, a szintén örök fiatal Miklós bácsi – vagy ahogy a gyerekek a háta mögött huncutul mondták, „Klári bácsi” – ilyenkor elemében érezte magát. Ezek a fiatalok az ő gyerekei is voltak, velük örült, velük búsult Klári nénivel együtt...

Élete utolsó öt évében részem lehetett abban a csodában, hogy asszisztensként nap mint nap ott lehettem a közelében. Mégis nehéz megfogalmazni, mi volt a titka. Személyiségének varázsa, az a csodálatos képessége, hogy minden órán újat, mást tudott adni; óriási tapasztalata és tudása, a pillanat adta intuíció és a tudatos munka összekapcsolása – ezek együtt mind. De nekem mégis mint egy mesebeli, jótékony, csodatévő *varázsló* marad meg emlékezetemben.

Esztó Zsuzsa

II. MÁTHÉ KLÁRA FELKÉSZÍTÉS A ZENEI PÁLYÁRA

Hatvanöt év tapasztalatainak összefoglalásaként Máthé Klára ...

Az írás a *Das Kind am Klavier -*
Padogogen sozialistischer Lander zu Fragen des Klavierunterrichts c. kiadványban jelent
meg.

(VEB Deutscher verlag für Musik Leipzi, 1980.)

Ábrahám Mariann fordítása.

(Parlando: 1985/11.)

III.
DR. UJFALUSSY JÓZSEF
BÚCSÚ MÁTHÉ MIKLÓSNÉTÓL²

Ismét nehéz búcsúzás terhét rója ránk az idő múlása. Megrendülten veszünk búcsút Máthé Miklósné Kéri Kláratanárnőtől, az egykori budapesti Zeneművészeti Szakközépiskola, a Budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és a Zeneművészeti Főiskola tanárától, az oktatási intézmények, a tanártársak, a növendékek, a Zeneművészek Szakszervezete Országos Zenepedagógus Szakosztálya és az egész magyar zenésztársadalom nevében.

Életútja nem volt zavartalan. Többször kellett a maga és családja személyes életkörülményeit újra építenie. Ha életrajzát, tanári pályáját nézzük, munkahelyei és munkakörei is változatos, gazdag képet mutatnak. Zongoratanítás, gyakorló tanárjelöltek vezetése, irányítása, módszertantanítás feladatait látta el, végül a Zeneművészeti Főiskolán.

Belső tartalmát tekintve életútja és tanári pályája mégis töretlen egység, ő mindig az volt és az maradt, akinek mindig is ismertük, szerettük és tiszteltük, magyar és külföldi kollégái, tanítványai, barátai egyaránt: Máthé Klári Néni. Élénk, fiatalos, szeretetreméltó és egyben tiszteletet parancsoló lénye, hozzá tartozott és emléünkben mindig hozzá is tartozik világunkhoz, életünkhöz, önmagával való azonossága, az évek múlásával sem változó szellemi frissessége olyan meggyőző volt, hogy ha tudtuk is, hogy mennyi idős, mégis elhittük, jó volt elhinnünk, hogy mindig velünk marad. Váratlan, hirtelen elvesztése annál jobban megdöbbenett, megrázott valamennyiünket.

Látva pedagógiai munkásságának mindvégig egyenletes, töretlen ívét, ismerve a csillogó érzékeléssel felfedezett, rendkívüli hozzáértéssel felnevelt és művészi-tanári pályára bocsátott, kiváló növendékeinek sorát, hajlamosak vagyunk feltenni a szokványos kérdést: „mi volt a titka?” Ez a kérdés mindig olyankor kísért meg, ha restek vagyunk, ha nehezünkre esik tudomásul venni Goethe ismert mondásának igazát: „Genie ist Fleiß.” A rendkívüli teljesítmény

² MÁTHÉ MIKLÓSNÉ KÉRI KLÁRA, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola nyugalmazott tanára, a Magyar Zeneművészek Szövetségének tagja és a Zeneművészek Szakszervezete Országos Zenepedagógus Szakosztályának vezetőségi tagja, a Munka Érdemrend kitüntetés arany fokozatának kétszeres, valamint az ezüst fokozat, a Szocialista Kultúráért és a Kiváló Tanár kitüntetések tulajdonosa 1985. július 8-án, életének 85. évében váratlanul elhunyt. DR. UJFALUSSY JÓZSEF és NÉMETHY ATTILA szavai a pályatársak, illetve a tanítványok nevében Klári néni hamvasztásutáni búcsúztatásán, 1985. augusztus 2-án hangzottak el a Farkasréti temetőben. (Parlando 1985/11.)

mögött mindig kemény munka áll, és a képesség rendkívüli volta egyben éppen a munkára, tanulásra, az ismeretek, tapasztalatok elsajátítására, rendszerezésére, megőrzésére, kiegészítésére és átértékelésére, valamint gyakorlati alkalmazásukra való készségben mutatkozik meg.

Máthé Miklósné felkészülése a zenei pályára világossá teszi, hogy mennyire nem titok, nem csoda, hanem egy különös adottságú intellektus tudatos önművelése készítette elő és teremtette sokszor megcsodált pedagógiai eredményeit. Nem alaptalan az a nézet, hogy mindenkit többé-kevésbé úgy tanít, ahogy őt tanították. Máthé Miklósnéigen jó iskolába járt. Maga számolt be írásaiban, beszélgetések közben mestereiről, kollégáiról, akiktől tanult. Tőle tudtuk meg, hogy Weiner Leó Elemző összhangzattana jórészt azoknak a beszélgetéseknek, elemzéseknek köszöni születését, amelyeket Máthé Klárával és társaival folytatott. Éppen Weiner Leó vallotta be, hogy főiskolai mesterén kívül dr. Kovács Sándor egy növendékénél is vett leckéket. Ugyancsak ismert Varróné Picker Margittal való baráti és tanítványi kapcsolata. Ez a néhány név egymagában elárulja, hogy zenei nevelkedésének szálai közvetlenül vezetnek a XX. századi magyar zenetörténet hőskorába, sűrűjébe. Metódusának egyik bázisa is mindvégig a zeneközpontúság maradt.

Mint tanár és szerzőtársa, Veszprémi Lili megírta, s ahogyan közösen szerkesztett gyűjteményük módszertani előszavában is kifejtették, a zenei stílusjegyek felismeréséhez, felismertetéséhez szabták a zongora játékformáinak gyakorlását. Röviden szólva: Máthé Miklósné nem egyszerűen zongorázni, hanem muzsikálni tanított.

Módszerének másik alapja a pszichológiai-pedagógiai felkészültség és az ebből eredő különös érzékenység volt. Ez az ág is Kovács Sándor és Varró Margit iskolájához vezet. Ebből következett, hogy nem csupán a kezeket, a manuális rátermettséget vagy az intellektust vette figyelembe tanítás közben, hanem az egész embert. Az, amit Varró Margit módszeréből leírt, őt magát is jellemezte: „Mindig az egész egyéniséget vizsgálta, tehát számot vetett azok hiányosságaival és nehézségeivel. Fő célja az volt, hogy a művészjelölt ezeket képes legyen legyőzni vagy velük élni.” – írta visszaemlékezésében.

Alkotó egyéniség volt, mint minden igazi pedagógus. Nem szavakból, nem hangokból, nem valamilyen más anyagból alkotott, hanem a legbonyolultabb és a legnehezebb élő matériából: magát az embert formálta olyanná, hogy az önmagát tudja tovább alakítani. Így marad e példa emlékezetünkben, jól tudva, hogy ha a pedagógust tiszteljük, az embert becsüljük meg, vagy ha nem, úgy valóban az embert sem becsüljük igazán.

Ezt az örökséget vesszük át a búcsú nehéz pillanatában, ígérjük, hogy útmutatásait, növendékeiben is tovább élő tapasztalatait, módszereit ezután is követjük; hogy a magyar pianisztika további ápolásával, fejlesztésével az ő emlékét is tiszteljük.

Kedves Klári Néni, pihenj békében.

IV.

ÁBRAHÁM MARIANN

AMI A METODIKA MÖGÖTT VAN³

*„Sohasem lehetünk meggyőződve arról,
hogy egy jelenség létezésének valamennyi feltételét ismerjük.
Akár a külső környezet, akár a belső világ alig fogható,
vagy egyáltalán nem is gyanítható rezdülése
élesen megváltoztatja a jelenség lefolyását.”*

(Pavlov)

Közel hatvanéves pedagógiai tapasztalat, bámulatos emberi, szellemi aktivitással társulva! Vajon milyen erők áramlása élteti azt a kontaktust, melynek eredményeként Máthé Klári néni növendékei közül oly sokan előadóművészként járják a világot? Mi lehet munkájának lényege? Aki ismeri Őt, bizonyára gondolkozott a válaszon. Azért beszélgettem növendékeivel is, hogy személyes élményeik szűrőin keresztül egyértelműbben fogalmazhassak. A tudás, a szakmai felkészültség csak gerince a tanár munkájának. A szavak csak pontosabbak, de nem mindig igazabbak a homályosnak tűnő megérzésnél. Az ember igazi erőtartalékaihoz csak a megfoghatatlan intuícióval karöltve lehet megtalálni a kulcsot. A művészet az ember teljes énjét kell, hogy kifejezze, melyben ösztöneinek belső öntudatlan világa a legerősebb. Ezeket a tartalékokat felszínre hozni, letisztítani, óriási tanári feladat. A fantázia, az érzékenység, szertelenség csak a formák és arányok világában megedződve tud szárnyalni. Úgy egyengetni a tehetség útját, hogy a célhoz közeledve teljes gazdagságában és erejében pompázzon – ez a módszerek módszerét követeli a tanártól.

³ Parlando: 1980/12, 20-24 p.

A 80 éves születésnapjára kapcsán beszélgettem Klári néni tanítványaival. A 13-14 éves gyerekek válaszaiban átsüt a bizalom, amellyel tanárukhoz kötődnek. Szó szerint idézett válaszok szívderítőek és lényegre tapintóak.

– *Miért érzed jól magad Klári néni óráján?*

– Azért, mert jó a légkör. Szerintem, ha valaki komolyan elkezd zongorázni, azt fel kell vidámítani ahhoz. Akkor már egyből megy magától. Az olyan boldogan zongorázik aztán, olyan boldogan teljesíti, amit a Klári néni kér! Ő mindig megtalálja a szükséges hangot.

– Ez nem jelenti azért, hogy elolvad a kedélytől! Azt jelenti, hogy nem egy általános rendszere van, hanem ahány tanítvány, annyiféle.

– Azt is jelenti, hogy hangulatilag el tudja érni még a technikát is. A nehéz dolgok zenei tanáccsal halál egyszerűvé válnak. Nála a kettő mindig kiegészíti és segíti egymást. És rájövünk, hogy olyan egyszerű!

– *Megszid benneteket, ha mégis készületlenül mentek órára?*

– Természetesen, de sohasem parancsol. Az különben is csak ellenszenvet szül. Kidobni az óráról pedig csak akkor szokott, ha a *gyerek is érzi*, hogy az neki hasznos.

– Megfigyeltem, azt szidja le, akitől sokat vár. Ő a játékból meg tudja ítélni, hogy a gyerek mit csinált otthon. És mint pedagógus úgy rendez el az órák hangulatát (!), hogy annak hatására a gyerek jól gyakoroljon.

– *És mi történik, ha az első órára nem viszitek kotta nélkül a darabot?*

– Soha nem kéri első órára, csak elvárja, sürgeti. A harmadik, negyedik óra után azonban, amikor az illető ki akarja rakni a kottát, egyszerűen becsukja. Ez nagyon hirtelen jön, és az embernek erősen koncentrálni kell. Az az igazság, hogy akkor már úgyis tudjuk, csak nem merjük. Ez egy jó módszer, mert ezzel is fejleszti a növendéke önbizalmát.

– *Hogy jó kapcsolat van közöttetek, azt tudom. De a kölcsönös szeretet még nem hoz létre kiváló muzsikásokat.*

– Ez egyszerűen annak a kérdése, hogy Ő nemcsak kiváló pedagógus, hanem kiváló muzsikus is.

– Ha Ő szed ízekre egy darabot, előre tudja, hogyan fogja összerakni. Ízekre szedni könnyű, de összerakni csak a jó tanár segítségével lehet.

– *Úgy gondoljátok, hogy van ennek valami „trükkje”?*

– Csak az, hogy ő nemcsak feladja tanítványainak a leckét, hanem végigkínlódja tanítványaival a munkát is. Sokszor valósággal gürizik miattunk. Amit kér, lépésről lépésre végiggondoltatja velünk. Őt érdekli, hogy össze is álljon. Azt hiszem, szívügyet csinál abból, hogy egy 12 éves, vagy még kisebb gyerek is kiváló legyen. Annyi sok fiatal jó muzsikust „termelt” már ki!

– *Ti tudjátok, hogyan csinálja?*

– Szerintem, ha valaki valóban rájönne erre a receptre, az egy Klári néni lenne. De Ő mindig csak egy morzsát árul el a tudásából. Mindenesetre a gyakorlásnál semmiféle technika kedvéért nem engedi elveszni a darabbal kapcsolatos jó alapérzést.

Volt növendékeivel beszélgetve hasonló kérdésekre kerestem a választ: tanár és növendék közötti emberi kapcsolat, zene és technika, pódium.

– Visszamenőleg úgy látom, hogy mindig mindenki nagyon okosat akar mondani. És főként korszakalkotót. Azonban pontosan ettől nem közérthető. Amit ő mond, egyszerű és ösztönző. Olyan impulzust ad, amitől a gyerek úgy érzi, hogy maga jön rá, és így világosodik meg a lényeg. Én meglehetősen merev voltam, de ő pillanatok alatt megtalálta azt a gócot – legyen az lelki vagy fizikai természetű –, ahol a merevség központja van. Ő volt az, aki felszabadított, ő adta meg a technikám alapját. A zeneileg fontos dologgal nem tudnék törődni, ha magammal kellene foglalkoznom.

– *Mi volt a merevséged oka?*

– Az ember a nagy belső hőfokot sokszor nem képes áttenni a hangszerre. Ekkor jönnek a görcsök, mert rossz helyre sűrűsödik az erő.

– *És mi volt a fellazítás módja?*

– Rávilágított arra, hogy ritmikailag nem vagyok elég aktív, rugalmas. A technikai feladatokat érzékletes asszociációkkal tette egyszerűbbé. Az ujjvégérzet, a tapintás finomítására való apró ötletei mind élményszerűek.

– Azt hiszem, fantasztikusan ért a gyerekek lelkéhez. Ez egy hallatlan pedagógiai érzék. Vagy úgy is mondhatom, pedagógiai zsenialitás.

– *De mások is mondanak nagyszerű dolgokat!*

– Igen, de talán nem érdekli őket eléggé, hogy a másik mit kezd vele. Klári nénit izgatja, hogy az a lehető legjobban megvalósuljon. Átéli ugyanazokat az érzéseket, amit a gyerek, és meggyőződése, hogy ez segít a legjobban. Ez egy nagyszerű beilleszkedni tudás, és ez a személyes kontaktus alapja. Ő belép abba a dimenzióba, ami a gyerek egyénisége, és ez által az egyéniséget nem gyengíti,

hanem erősíti. Rejtett mélységekből is előhossa azt, ami magától nem jön elő. Nála mindenki megbizonyosodhat a tehetségében. Ő pontosan tudja, hogy mit csinál a gyerek zongorázás közben, bár nem tartja fontosnak, hogy ezt minduntalan lefordítsa elvonatkoztatott didaktikára.

– Klári néni tanítása segít megtalálni azokat az érzeteket, amelyek a merevség elkerülése miatt egyszerűen nélkülözhetetlenek. Pl. *a döntő pillanatban* minden megjegyzés nélkül mozdít a vállon, könyökön, tehát áttétel nélkül azonnal a megvalósítás eszközéhez vezet. A zongorázás technikájának elsajátításában ezzel a legcélravezetőbb utat járja. A mozdulatok tudatosítása sokszor csak azok külsődleges megfigyelésében segít, de gátolja a lényegét, a megérzést. Az ember szellemi és lelki erejét a zenei kifejezés szolgálatába állítva kell aktívan tartsa.

– És még valami: példátlan türelemmel veszi a fáradságot, hogy a dolgok megszólaljanak.

Egy másik volt növendéke hasonló választ adott.

– A tanárok általában darabokról, játékmódokról, szemléletekről beszélnek. Arról azonban, hogy az a pódiumon mitől szólal meg, nem esik elég szó. Nem hozzák olyan állapotba az embert, hogy önmagához képest azt a lehető legjobban meg tudja valósítani.

– *És mit tesz ennek érdekében Klári néni?*

– A lényeg nála az, hogy fel tudja oldani a feszültségeket, a gátlásokat. Részt vesz abban, ahogy mi zongorázunk. Ez nagyon fontos. Aki nem akarja konkrétan átadni azt, amit gondol, annak nem is sikerül. Igaz, hogy az embernek mindig magának kell megtalálnia a megoldást, de vannak katalizáló tényezők. És meggyőződése, hogy csak a gátlásai alól felszabadított emberre lehet rárakni a zenei és technikai feladatokat. Különben nem válik előadóművésszé

– *Ezt részleteznéd kissé?*

– Vannak muzsikuskok, sőt, kiváló muzsikuskok, akiknek előadóművészi problémáik vannak. Tehát akik csak átlátni tudnak valamit, de létrehozni nem tudják. Magyarul: kivetíteni mozgásérzetekre, sőt, mozgásélményekre, a mozdulatot intenzíven kapni a kottaképtől, vagy a hallott zenétől. Én ennek megtalálásában óriási segítséget kaptam tőle. Klári néni lelkileg is tapintani tudta ezt a dolgot, és így megtaláltatta az utakat. Még egy hibalehetőség van. Az ember nem mindig azt a hangot hallja, ami megszólal, hanem azt, amit elképzel. Hiába az erős, ösztönös zenei érzet, sőt, a nagyfokú koncentrálttság. Borzasztó sokat vesződött velem, hogy azt halljam, ami játék közben reálisan elhangzik.

De soha nem elméleti utasításokat adott. Ő így teoretikusan nem szokott fogalmazni.

– *Hogyan tette? Mit csinált?*

- Azzal például, ahogy kézfejen billentést mutat – és ezt rengetegszer teszi – átad valamit. Ez ugyan apróság, de ezzel is azt akarta elérni, hogy a belső hallási és érzelmi élmények feszültségeit erőlködésmentesen megvalósuló hanggá változtassa át. Igyekszik kidolgozni azt a két pályát, ahol a belső hallásra reflexszerűen jön be a mozdulat. A tanulás folyamán mindig ott állt mellettünk. Rengeteg emlékem van: sokszor előfordult, hogy játék után odajött hozzám, mondott valami apróságot, és utána sokkal természetesebb lett az előadásom. Valamiféle ráhangolás ez igazi önmagunkra. Olyasmit hozott ki belőlem, ami bennem volt, csak nem tudott megszólalni. Ezen kívül az ő igényei egy adott pillanatban csak addig terjednek, amiről pontosan tudja, hogy visszahallható. Tud fokozatosan előrehaladni, nem akar azonnal az abszolút csúcson lenni. De végül is a csúcsok egyre magasodnak, és nem kívánható egy gyerektől, hogy a felnőtt szemmel meglátott csúcsokat azonnal bejárja. Klári néni feltárta a perspektívát, de biztosította a legkisebb lépés örömét is.

Kíváncsi voltam arra, hogy a növendékekben élő kép mennyire tudatos tanári munka eredménye. Beszélgettem erről a témáról a tanárral, Klári nénivel is, dr. Büchler Róbert pszichológus társaságában.

– *Meg lehet fogalmazni röviden, mi a Te hangszeritanításod vezérelve?*

– A kezdet kezdetétől fogva egy vágányon kell haladjon a zenei elképzelés, és *annak megvalósításaként* a mozgás. Nem tudom eléggé hangsúlyozni, hogy a zenei tagolódás (motívum, frázis, forma) ugyanazt a rendet kell, hogy megteremtse mozgásainkban is. Tehát ott indítok karral, ahol a frázis indul, és addig töltöm ki mozgással, ameddig a zenei egység kívánja. A két folyamat azonosulását hasonlatok, érzetélmények százaival kell életben tartani, *nem elég, ha fejben tisztázza az ember!* Különben vagy csak az ujjak mennek, de nem viszik érzékenyen a belső tartalmat, vagy csak a tartalom feszíti szét a pályát nem találó, kusza mozgássorokat.

– *És milyen helyet foglal el ebben a hallás?*

– A lehető legfontosabbat. Mindenekelőtt a hangzásigényt kell felkelteni. Hogy azt kérje számon valaki a reálisan megszólaló hangtól is, amit elképzelsz. Nagyon hosszú folyamat, amíg ez valakiben reflexszerűen kiépül. Különösen nehezen érhető el, ha a tanulás első lépései más irányúak. Az egyenletes belső lüktetés és a ritmus dinamikus belső megéreztetése alapkövetelmény legyen. Ezekkel a

lűktető alapegységekkel töltődnek ki ugyanis a darab formai arányai is. Ezt kell mindenekelőtt kifejleszteni.

– *Mennyire fejleszthető ez átlagtehetségeknél? Egyáltalán, hogy határozza meg a pszichológus a tehetség fogalmát? Mi a tehetség?*

– Ez praktikus fogalom a pszichológiában. Különböző emberek, azonos körülmények között, azonos feladatot óriási különbségekkel reprodukálhatnak. Az egyik sokkal virtuózan és hamarabb készül fel, mint a másik. Ennek magyarázatára vezettük be a tehetség fogalmát. Az ember végtelenül plasztikus lény, nagyon tanítható. Kikényszeríthet önmagából, saját akaratra sok mindent. Innen a sok nem igazi tehetség. Zongorázni is igen magas fokig meg lehet tanítani mindenkit, de művésszé tenni lehetetlen. Hogy mi az a csoda, ami a tehetséget művésszé teszi, azt fogalmilag meghatározni nem tudjuk. Csak közelíteni lehet, körbejárni.

– *És meggátolhat-e valakit képességei kibontakoztatásában a tanár?*

– Nagyon lehet gátolni, mégpedig megfélemlítéssel, elbizonytalanítással. Gátol a dogmatikus tanítás is, amely saját természetétől független kifejezési formát követel a növendéktől. Így elkieserít a sikertelenség, és vargabetűkre kényszerít. A hibára való figyelmeztetés rettentő fontos, de a túlzott és rosszkor történő ráébresztés gátlást, görcsöt okozhat.

Nagy pedagógiai művészet úgy felvetni a hibát, hogy ne okozzon valami traumát.

– *Klári néni, megkérdezhetlek, mi a legfőbb pedagógiai alapelve?*

– Csak egy pedagógiai szempontom van, ez pedig a belső biztonság kifejlesztése. A jó és rossz élmények ugyanis egyaránt determinálnak.

– *Te „tudatosan” vigyázol a gyerekekre?*

– Mi az hogy! EZ AZ EGYETLEN, AMIT ÉVTIZEDEK ÓTA TUDATOSAN CSINÁLOK. Egy tehetség kibontakoztatását belső biztonság nélkül elérni képtelenség.

– *Óráidat hallgatva úgy tűnik, hogy felépítetted a darabok tanulásának ritmusát is.*

– Igen, így van. Olvasási nehézségek miatt a gyerek képe a műről eleinte kialakulatlan és zavarosnak mondható. Miután végighallgattam, gyakran újrajátszatom a mű elejét, abban a tempóban és karakterben, amiben valójában érzi. Ez rendszerint jól sikerült. Ez után beszéljük meg, hogy most mit csinált. Ekkor kérem újra előlről, hogy a saját élményt megerősítsem. A tanulás

folyamán minden egyes hang be kell kerüljön egyszer a tudatba. A tudatosság, tisztázottság is elősegíti, hogy a gyerekek meglegyen a „lelkiélete”.

De a tudatosítás nem jelentheti a hangok egyenkénti, mechanikus, öncélúan lassú kalapálását. Tudatosítani a zenei gesztusokat, azok formai arányát, dinamikáját, az összefüggések időbeli rendjét, vagyis a zenét kell. Nem vagyok híve, sőt, kifejezetten ellenzem a gépies, „biztonsági” lassú gyakorlást. Az izmok és ujjak erősítésére nem a zeneművek valók. Szolgálják ezt a célt a skálák, ujjgyakorlatok. Ott, ahol komplexen összeáll valami, ne zavarjuk az erős ösztönöket. A jól megoldott helyeket nem kell szétszedni.

– *És ha később kiderül, hogy mégsem jó?*

– Az sokkal később derül ki. Ha a kigyakorolt részeket beillesztjük a műbe, sokkal jobban halljuk a darabot, mint egészet. Másként fogjuk lassan játszani, mintha csak a félelem leküzdésére, biztonságból tennénk. Az analitikus fület akkor lehet elővenni, amikor az egész hangzásigény megérett rá.

– *A tanítás módját illetően mi legyen a legfontosabb elem?*

– Komikus dolog, paradoxonnak hangzik: módszertan-tanár vagyok, mégis azt vallom, hogy nincs úgynevezett „módszerem”. Aki élő anyaggal dolgozik, nem lehet sematikus. Az improvizáció a tanításban sokkal fontosabb, mint a merev beállítottság. A „nagy igazságokat” könnyebb megéreztetni, mint szavakkal megfogalmazni. Csak alkalmazott módszer létezik, ezt mutatja a gyakorlat. A zongorázás metodikáját néhány óra alatt el lehet mondani. Le lehet írni, hogy mikor melyik izomnak kell működnie, de észlelni, hogy valóban működik-e, tudni, hogy mikor melyik izom működésének hiánya okozza a hangzó zene szegényességét, ez nagyon nehéz.

– *Talán a tapasztalat segít?*

– Igen. Meggyőződése, hogy abban, amit én csinálok, nincsen semmi különleges. Nem más, mint egy nagyon hosszú élet gyakorlatának eredménye. Ehhez sok ezer embert kellett tanítani. Régen, amikor sokan csak divatból tanultak, még a sziklából is vizet kellett fakasztani. Mindent ki kellett találni ahhoz, hogy eredmény legyen. Viselni kellett a tettek konzekvenciáját. Sokszor felnőt, saját igazukhoz makacsul ragaszkodó embereknek kellett bebizonyítani, hogy álláspontjuk nem helyes. Igen nehéz volt megtenni, mert a rossz fülűek nem hallják az árnyalatnyi különbségeket, viszont tele vannak elméletekkel. Sokszor a frappáns ötletek meggyőzőbbek voltak a zenei érveknél. Talán megszoktam.

– *Tudod, hogyan fogalmazták ezt növendékeid? „Tanári zsenialitás”.*

Miért érezzük így? Mert a tanításodban megvalósul ugyanaz, amit a zene-előadóművész kapcsolatában a pódiumon legfontosabbnak vélsz: meghallani a reálisan elhangzó hangot, és ezen keresztül biztosítani a tanítás folyamán a hangzó zene folyamatát.

Gazdagabb és sokrétűbb valóságában tudod meghallani az „igazi realitást”, és a tanár-növendék kapcsolat reflexkörébe ez által kapcsolod be az egész embert.

80 éves születésnapodon szívből köszöntünk!

*

A beszélgetésben részt vettek: Csoba Tünde, Kecskés Balázs, Nagy Róbert, Pertis Attila, Würtz Klára, Csalog Gábor, Kiss Krisztina, Szokolay Balázs, Máthé Miklósné és dr. Büchler Róbert.

V. MESTEREINK⁴

(Felvégi Andrea felvétele)

MÁTHÉ MIKLÓSNÉT furge mozgása, mosolygós arca alapján húsz évvel fiatalabbnak gondolnám. Beszédmódja, temperamentuma, munkatempója még fiatalabb szellemet sejtet. Hat évtizedes pedagógiai pályafutása alatt

⁴ Szabó Zoltán írása a Muzsika 1982/3. számában jelent meg.

foglalkozott kezdő zongoristákkal és koncertező művészekkel egyaránt. Egyéniség – és az egyéniség, tudjuk, rendesen ellenérzést is kivált környezetéből. Azonban a vele szembenállók is elismerik kivételes adottságait, hiszen „gyerekei”-nek (ahogy tanítványait nevezi) sikerei önmagukért beszélnek. Hogy „mit” tanít, azt nálam hivatottabbak már megpróbálták leírni. Én most lényegesebbnek tartom a „hogyan” éreztetni: lelkesedését, türelmét, az emberi hozzáállás egészen ritka szép példáját.

– Klári néninek nem könnyű új kérdést feltenni, hiszen az elmúlt években igen sok riport, értékelés, elemzés látott napvilágot munkájáról. Mennyire régi keletű ez az érdeklődés?

– Főleg az utóbbi tíz évben tapasztalom, annak ellenére, hogy hivatalosan 1955 óta „tartanak számon”, akkor kaptam az első kitüntetésemet.

– A szakma sem figyelte fel korábban a különleges eredményeket felmutató növendékek tanárára?

– Az alsósok tanárai, pedagógusai igen; velük a felszabadulás utáni években működő zenei munkaközösségekben dolgoztam együtt, s azóta járnak be hozzám hospitálni.

– Külföldön nem támadt híre Klári néni tanításának?

– Sőt sokkal hamarabb, mint itthon A Zeneművész Szövetség küldte hozzám az első külföldi vendégeket, így megkezdődött a kapcsolatom más országokkal. 1961-től, ameddig bírtam, rendszeresen tanítottam Jugoszláviában, az NDK-ban, Olaszországban és Franciaországban.

– Azt azért mégiscsak a hazai elismerés jelének érzem, hogy 1969-ben Klári nénit bízták meg a Főiskolán a különleges tehetségek tagozatának megszervezésével és vezetésével...

– Igen, akkoriban párhuzamosan tanítottam a Főiskola tanárképző tagozatán és a Konzervatóriumban, sőt még a Főiskola gyakorló iskoláját is vezettem. Sokan csodálkoztak, hogy a felsőfokú tanítást otthagynom a kisgyerekekkel való foglalkozás kedvéért (hiszen az ide felvett növendékek gyakran alig kilenc-tíz évesek). Én azonban az akkori Tanárképző légkörében amúgy sem éreztem magam igazán jól, ezenkívül mindig izgatott ez a korosztály. Az emberré válás időszakában lehetőség nyílik fiatal emberek kialakulóban levő egyéniségének befolyásolására, nemcsak zeneileg, de karakter szempontjából is, s e téren a különleges tehetségekkel való munka lényegesen nagyobb felelősséget hordoz magában, mint a főiskolai tanítás.

– *Ha az első éveket a mostaniakkal összehasonlítjuk, milyen változásokon ment keresztül a tanszak?*

– Az induláskor Rados Ferencsel kezdtük a munkát. Ugyanazokat a növendékeket tanítottuk, hallgattuk egymás óráit és tanultunk egymástól. Azután ő elment, és a helyette jött két fiatal tanár már önállóan kívánt dolgozni, hogy saját módszereiket próbálhassák ki. Sajnos sem velük, sem a később idekerült kollégákkal nem sikerült a jó közösségi kapcsolat kialakítása egészen a legutóbbi évekig (ma már alapvetően jobb a helyzet), s ez nem tett jót a tanszak levegőjének. Az új tanároknak növendékek is kellettek, megkezdődött az „összehasonlítás”, az „ez is van olyan”, így aztán fokozatosan felhígult a tanszak. Jelenleg 29 gyerek jár az előkészítő tagozatra és nem mind idevaló.

– *Ma Klári néni is több növendéket tanít, mint a kezdéskor...*

– Ennek az az oka, hogy a vizsgák során kiderült: mégis „jó az öreg a háznál”. S hogy az utánpótlás biztosítva legyen, beosztottak mellém egy tanársegédet, aki hetente egyszer az én óráimat hallgatta végig, egyszer pedig önállóan tanított. Később két tanársegédem lett, tehát több növendéket kellett felvenni, hogy nekik is legyen munkájuk.

– *Klári néni oly sokat elemzett módszere saját kísérletezés eredménye?*

– Nézze, emberekkel dolgozunk, mindenkire egyformán alkalmazható módszer nincs. „Ha már mindent kipróbáltál, ami a nagykönyvben írva van, és hiába, kezdj el improvizálni” – mondta nekem gyakran Varró Margit, aki hallatlanul jó érzékű pedagógus volt. Tőle tanultam azt is, hogy a tanítás művészet is lehet, ha megfelelő színvonalon csinálja az ember. Az ő óráin vettem észre először, mennyire fontos a teremben uralkodó légkör. Máig is döntőnek tartom ezt, azért sem örülök mindig, ha látogatók jönnek be az óráimra. Van egy kislányom, alig 12 éves. Mozdulatlan arcú gyerek volt, amikor hozzám került. Vele hetekig gyakoroltattam, hogy mosolyogva szabad csak a terembe belépni. Ilyesmit nem lehet idegenek előtt csinálni...

– *Milyen a kapcsolata Klári néninek a növendékeivel a főiskolán kívül?*

– Abszolút jó! Gyakran eljönnek hozzánk, kirándulunk, s karácsonyra valamennyit megajándékoztam valamivel – ők is engem. Alaposan ismerjük egymást, és ha valamit nem tudnak, meg merik kérdezni. Másképpen nem is tudnánk együtt dolgozni. Másfelől vannak itt vidéki gyerekek, akik távol élnek a szüleiktől, hát kell, hogy érezzék: itt otthon vannak és szeretik őket!

– *Volt már tartósan „rosszban” valamelyik gyerekkel?*

– „Rosszban” soha, de az előfordult olykor, hogy nem találtuk meg a hangot egymással. Egyébként ritkán szidok meg közülük valakit, bár szigorú vagyok. Azt viszont fontosnak tartom, hogy ne veszítsék el az önbizalmukat, mert anélkül nem képesek kitárulkozni, igenis tudják, hogy tehetségesek, de azt is, hogy ezért fizetni kell!

– *És fizetnek?*

— Szorgalmasan, pedig borzasztóan túlterheltek. Mégis alig fordul elő, hogy valaki felkészületlenül jöjjön órára. Az megtörténik, hogy figyelmetlenek, de hát a koncentrálókéességet is lehet fejleszteni! Aztán mindenféle speciális probléma előfordul ebben a korban, pubertáskori zavarok stb. — ezeket ki kell böjtölni.

– *Vajon nem sínylik meg ezek a gyerekek, hogy nem kortársaik megszokott életét élik?*

– Játsszanak azért ők is, éppen eleget. De tudja isten – nekik rettenetesen fontos a zene ... Az iskola rendszerint nem okoz nekik nehézségeket, hiszen itt döntő, hogy a tehetséges gyerek egyben okos, értelmes is legyen. Melléktárgyaikat (szolfézs, zeneelmélet, zeneirodalom, népzene, kamarazene) főiskolai tanároktól tanulják, és ők főiskolai szinten teljesítik a követelményeket.

– *Mennyiben speciális a tanár feladata a különleges tehetségű gyerek tanításakor?*

– Itt a szókratészi elv érvényesül: a bába elősegítheti a gyerek születését, de nem teremthet gyereket. A cél az, hogy a növendék képes legyen azonosulni a művel, tehát ismerje minden hangját, értse, mit akart mondani vele a zenei szerző, s azt egyéniségén átszűrve adja vissza. Ekkor, a szintézis munkájában derül ki, mit tud a tanár. Meg kell találnia azokat a pontokat, amelyeknek tisztázásával visszavezetheti a gyereket a részletmunkák során óhatatlanul elhalványodott eredeti elképzeléséhez. És erre nincs módszer, ez attól függ, hogy a gyereknek akkor és ott mire van szüksége. Ráadásul a hiba rendesen nem is a zökkenőnél van, ahol leállt a folyamat, hanem valahol korábban. Ennek felismeréséhez kell a tanár nagy-nagy tapasztalata, s ezért sem helyeslem, ha a rendkívüli tehetségekkel gyakorlatlan tanárok foglalkoznak.

– *Talán hasznos lenne ezeket az alapigazságokat egyéni példákkal illusztrálva leírni...*

– Nézze, az alapvető szabályokat sokan leírták már, jobban is, mint én tudnám. Ami pedig ezen felül van, az olyan egyszerű, hogy egy cikkben el lehet mondani. Ezt meg is tettem.

– *Mégis kétéves tantárgy a metodika a Főiskolán.*

– Igen, de ennek jelentős része didaktika. Egyébként metodikaórán is élő zenével foglalkozunk, a két- és háromszólamú invenciókat kérem számon könyörtelenül. A technikai és zenei problémák túlnyomó része ezeken a darabokon átvehető.

–Tetszik még gyakorolni?

– Nem, de csodálatos módon egyre jobban zongorázom. Amikor meg kell magyarázzam, mi az a gesztus, amitől valami életre kel, abban a pillanatban én is rájövök a megoldásra. Ez az, amiből a tanár olyan sokat tanulhat, és ez az, amit a fiatalok oly nehezen hisznek el. Ezt próbálom a metodika órák zeneibbé tételével hangsúlyozni, de a hallgatók többnyire rettenetesen ódzkodnak a tudatosítástól. Persze, mert félnek, hogy megzavarja őket ösztönösségükben.

– *Hadd kérdezzem meg újra: senki nem ösztönzi Klári nénit e tapasztalatok leírására?*

– Dehogynem, csak hogy állandóan változnak az elképzeléseim, mindig újabb dolgok jutnak az eszembe, s ha le akarnám írni őket, azzal végük lenne . . . Az idő múlásával különben is a tanítás feladata számomra mind egyszerűbbé, koncentráltabbá válik.

– *Eszerint ugyanannak a gyerekek azonos problémáról tíz évvel ezelőtt mást mondott volna Klári néni, mint ma?*

– Egészen biztos! Ha belegondolok, régebben mi mindent nem tanítottam, amit ma már tudok! Az ismeretek és tapasztalatok rétegei állandóan egymásra rakódnak, s ha megállítanám ezt a folyamatot, úgy járnék, mint akik a metodikából célt csinálnak. Én semmiféle módszernek nem akarok az apostola lenni, hiszen amit ma csinálok, holnap már nem az én módszerem – vagy ha igen, akkor megmerevedtem, és befejeztem zenei életemet. Addig tudom a növendékeimet továbbvinni, amíg én találok újat a műben, s a munkában. De ehhez nap nap után magamban kell felfedezzek valami újat – és ez az, ami éltet. Nemrégiben véletlenül benyitottam a Főiskola XII. termébe. Az egyik zongora fehér abrosszal volt leterítve, rajta töménytelen sok virág, a másikon egy „tiszteletbeli” tanítvány, Kocsis Zoltán saját Wagner-átirataiból játszott – születésnapi ajándékul. A falak mellett sorban ott ült Klári néni valamennyi növendéke, ők már eljátszották az erre az alkalomra megtanult meglepetés-darabjukat. Az asztalon két torta díszelgett, az egyik nyolc gyertya égett, a másikon egy . . .

VI. JUBILÁLÓ ZENEPEDAGÓGUS⁵

Máthé Klára tanít (Felvégi Andrea felvétele)

– ... *Mióta a világon vagyok, zenében élek, az édesanyám kitűnő zongorista volt. Nem is emlékszem, mikor nem ismertem meg a zeneirodalom standard műveit. Mi minden este muzsikaszóra aludtunk el. Magam is korán kezdtem zongorázni, és korán arattam az első sikereimet: nyolcéves voltam, amikor valaki kis Clara Schumannnak nevezett, persze másvalaki azonnal hozzátette, azért nem olyan, mint az anyja . . .*

MÁTHÉ MIKLÓSNÉ Kéri Klára vendége vagyok, hallgatom csaknem három békés és boldog órán át, s egyre jobban fájlalom, hogy mivel nem voltam növendéke, nincs jogom meghitten Klári néninek szólítani, mint ahogyan Szabó Csillától, Ránki Dezsőtől Kiss Krisztináig és Csalog Gáborig muzsikus nemzedékek nevezik. Akkor született, amikor a romantika évszázada letűnt, és új idő lépett át a história küszöbén. 1900 december 9-én, Komáromban.

– *Pestre költöztünk, s itt egy fiatal tanárképzős lányhoz kerültem növendéknek. Hat hét után azt mondtam: soha többé nem akarok mást, csak zongorázni! Akkor éreztem meg, mit ér a jó pedagógus! Ő rövidesen férjhez ment engem pedig hamarosan fölvettek a Zeneakadémiára. Túl hamar... Mindig szaladtam magam után, és bár kitűnően végeztem, hatalmas bizonytalanság volt bennem.*

Előadóművésznek készült, első szereplései hosszú pódium-pályát jósoltak, ehelyett 1922 óta egyfolytában tanít.

⁵ Muzsika 1980/12.

– *Húszévesen elmentem Hollandiába koncertezni és tanulni. Nagyon jól ment a sorom, két év után mégis hátat fordítottam az egésznek. Úgy éreztem, még sokat kell fejlődnöm: felnőttként tértem haza tanítványnak Varró Margithoz.*

Később, egzisztenciális okokból, maga is növendékeket vállalt, s bár módszerei miatt gyakorta kellett vitáznia, sikerei fényesen igazolták metódusának helyes voltát...

– *Egyszer azt kérdezték: mi a célod? „Hogy mással ne történjék meg az, ami velem” – feleltem. Weiner például annak idején sok fátylat föllebbentett valamely zenei elképzelésről, de sohasem segített megtalálni a megvalósításhoz vezető utat. Én meg akarom kímélni a gyerekeket attól, hogy bennük is kifejlődjék a bizonytalanság. Igaz, az ötvenes években akadtak, akik úgy vélték: túl nagy jelentőséget tulajdonítok a hangszernek, ahelyett, hogy a zenei gondolat mindenhatóságában hinnék. De ha egyszer a zenei gondolat csakis jó technikával hívható életre a hangszeren!*

A felszabadulás után a zeneoktatói munkaközösségek megszervezésében segített. Megalapítása óta dolgozik a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolában, 1951-től a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanára. Könyveket és módszertani útmutatókat adott közre.

– *A könyveim közül a tanítóképzők számára készültet szívesen vállalom. (Sajnos bezúzták, egyetlen példány sem található már belőle.) Noha kéri, nem írok új metodikát, mert tanítani egy évben sem lehet ugyanúgy, mint az előzőben. És minden gyerek más, mindegyikkel másképp kell dolgozni. Azonkívül a művészet nem egyenes út, adódhatnak kitérői is, mellékösvények jobbra és balra. A tanár feladata, hogy ne engedje túlságosan elkalandozni a növendéket, nehogy dzsungelbe tévedjen.*

Alighanem ez a titka pedagógiai művészetének, s ennek köszönhetjük, hogy a különlegesen tehetséges gyermekek Máthé Klára avatott kezében nem maradnak „nagy ígéretek”, hanem pályakezdő művészekké nőnek. Velük együtt kívánunk további tevékeny, szép éveket a kedves ünnepeknek.

Albert Mária

VII. MESTEREINK⁶

Miklós

(Felvégi Andrea felvétele)

MÁTHÉ MIKLÓSNÉT furge mozgása, mosolygós arca alapján húsz évvel fiatalabbnak gondolnám. Beszédmódja, temperamentuma, munkatempója még fiatalabb szellemet sejtet. Hat évtizedes pedagógiai pályafutása alatt foglalkozott kezdő zongoristákkal és koncertező művészekkel egyaránt. Egyéniség – és az egyéniség, tudjuk, rendesen ellenérzést is kivált környezetéből. Azonban a vele szembenállók is elismerik kivételes adottságait, hiszen „gyerekei”-nek (ahogy tanítványait nevezi) sikerei önmagukért beszélnek. Hogy „mit” tanít, azt nálam hivatottabbak már megpróbálták leírni. Én most lényegesebbnek tartom a „hogyan” éreztetni: lelkesedését, türelmét, az emberi hozzáállás egészen ritka szép példáját.

– Klári néninek nem könnyű új kérdést feltenni, hiszen az elmúlt években igen sok riport, értékelés, elemzés látott napvilágot munkájáról. Mennyire régi keletű ez az érdeklődés?

– Főleg az utóbbi tíz évben tapasztalom, annak ellenére, hogy hivatalosan 1955 óta „tartanak számon”, akkor kaptam az első kitüntetésemet.

– A szakma sem figyelte fel korábban a különleges eredményeket felmutató növendékek tanárára?

⁶ Szabó Zoltán írása a Muzsika 1982/3. számában jelent meg.

– Az alsósok tanárai, pedagógusai igen; velük a felszabadulás utáni években működő zenei munkaközösségekben dolgoztam együtt, s azóta járnak be hozzám hospitálni.

– *Külföldön nem támadt híre Klári néni tanításának?*

– Sőt sokkal hamarabb, mint itthon A Zeneművész Szövetség küldte hozzám az első külföldi vendégeket, így megkezdődött a kapcsolatom más országokkal. 1961-től, ameddig bírtam, rendszeresen tanítottam Jugoszláviában, az NDK-ban, Olaszországban és Franciaországban.

– *Azt azért mégiscsak a hazai elismerés jelének érzem, hogy 1969-ben Klári nénit bízták meg a Főiskolán a különleges tehetségek tagozatának megszervezésével és vezetésével...*

– Igen, akkoriban párhuzamosan tanítottam a Főiskola tanárképző tagozatán és a Konzervatóriumban, sőt még a Főiskola gyakorló iskoláját is vezettem. Sokan csodálkoztak, hogy a felsőfokú tanítást otthagynom a kisgyerekekkel való foglalkozás kedvéért (hiszen az ide felvett növendékek gyakran alig kilenc-tíz évesek). Én azonban az akkori Tanárképző légkörében amúgy sem éreztem magam igazán jól, ezenkívül mindig izgatott ez a korosztály. Az emberré válás időszakában lehetőség nyílik fiatal emberek kialakulóban levő egyéniségének befolyásolására, nemcsak zeneileg, de karakter szempontjából is, s e téren a különleges tehetségekkel való munka lényegesen nagyobb felelősséget hordoz magában, mint a főiskolai tanítás.

– *Ha az első éveket a mostaniakkal összehasonlítjuk, milyen változásokon ment keresztül a tanszak?*

– Az induláskor Rados Ferencsel kezdtük a munkát. Ugyanazokat a növendékeket tanítottuk, hallgattuk egymás óráit és tanultunk egymástól. Azután ő elment, és a helyette jött két fiatal tanár már önállóan kívánt dolgozni, hogy saját módszereiket próbálhassák ki. Sajnos sem velük, sem a később idekerült kollégákkal nem sikerült a jó közösségi kapcsolat kialakítása egészen a legutóbbi évekig (ma már alapvetően jobb a helyzet), s ez nem tett jót a tanszak levegőjének. Az új tanároknak növendékek is kellettek, megkezdődött az „összehasonlítás”, az „ez is van olyan”, így aztán fokozatosan felhígult a tanszak. Jelenleg 29 gyerek jár az előkészítő tagozatra és nem mind idevaló.

– *Ma Klári néni is több növendéket tanít, mint a kezdetkor...*

– Ennek az az oka, hogy a vizsgák során kiderült: mégis „jó az öreg a háznál”. S hogy az utánpótlás biztosítva legyen, beosztottak mellém egy tanársegédet, aki hetente egyszer az én óráimat hallgatta végig, egyszer pedig önállóan tanított.

Később két tanársegédem lett, tehát több növendéket kellett felvenni, hogy nekik is legyen munkájuk.

– *Klári néni oly sokat elemzett módszere saját kísérletezés eredménye?*

– Nézze, emberekkel dolgozunk, mindenkire egyformán alkalmazható módszer nincs. „Ha már mindent kipróbáltál, ami a nagykönyvben írva van, és hiába, kezdj el improvizálni” – mondta nekem gyakran Varró Margit, aki hallatlanul jó érzékű pedagógus volt. Tőle tanultam azt is, hogy a tanítás művészet is lehet, ha megfelelő színvonalon csinálja az ember. Az ő óráin vettem észre először, mennyire fontos a teremben uralkodó légkör. Máig is döntőnek tartom ezt, azért sem örülök mindig, ha látogatók jönnek be az órámra. Van egy kislányom, alig 12 éves. Mozdulatlan arcú gyerek volt, amikor hozzám került. Vele hetekig gyakoroltattam, hogy mosolyogva szabad csak a terembe belépni. Ilyesmit nem lehet idegenek előtt csinálni...

– *Milyen a kapcsolata Klári néninek a növendékeivel a főiskolán kívül?*

– Abszolút jó! Gyakran eljönnek hozzánk, kirándulunk, s karácsonyra valamennyit megajándékoztam valamivel – ők is engem. Alaposan ismerjük egymást, és ha valamit nem tudnak, meg merik kérdezni. Másképpen nem is tudnánk együtt dolgozni. Másfelől vannak itt vidéki gyerekek, akik távol élnek a szüleiktől, hát kell, hogy érezzék: itt otthon vannak és szeretik őket!

– *Volt már tartósan „rosszban” valamelyik gyerekkel?*

– „Rosszban” soha, de az előfordult olykor, hogy nem találtuk meg a hangot egymással. Egyébként ritkán szidok meg közülük valakit, bár szigorú vagyok. Azt viszont fontosnak tartom, hogy ne veszítsék el az önbizalmukat, mert anélkül nem képesek kitárulkozni, igenis tudják, hogy tehetségesek, de azt is, hogy ezért fizetni kell!

– *És fizetnek?*

— Szorgalmasan, pedig borzasztóan túlterheltek. Mégis alig fordul elő, hogy valaki felkészületlenül jöjjön órára. Az megtörténik, hogy figyelmetlenek, de hát a koncentrálóképeséget is lehet fejleszteni! Aztán mindenféle speciális probléma előfordul ebben a korban, pubertáskori zavarok stb. — ezeket ki kell bőjtölni.

– *Vajon nem sínylik meg ezek a gyerekek, hogy nem kortársaik megszokott életét élik?*

– Játsszanak azért ők is, éppen eleget. De tudja isten – nekik rettenetesen fontos a zene ... Az iskola rendszerint nem okoz nekik nehézségeket, hiszen itt döntő,

hogy a tehetséges gyerek egyben okos, értelmes is legyen. Melléktárgyaikat (szolfézs, zeneelmélet, zeneirodalom, népzene, kamarazene) főiskolai tanároktól tanulják, és ők főiskolai szinten teljesítik a követelményeket.

– *Mennyiben speciális a tanár feladata a különleges tehetségű gyerek tanításakor?*

– Itt a szókratészi elv érvényesül: a bába elősegítheti a gyerek születését, de nem teremthet gyereket. A cél az, hogy a növendék képes legyen azonosulni a művel, tehát ismerje minden hangját, értse, mit akart mondani vele a zenei szerző, s azt egyéniségén átszűrve adja vissza. Ekkor, a szintézis munkájában derül ki, mit tud a tanár. Meg kell találnia azokat a pontokat, amelyeknek tisztázásával visszavezetheti a gyereket a részletmunkák során óhatatlanul elhalványodott eredeti elképzeléséhez. És erre nincs módszer, ez attól függ, hogy a gyereknek akkor és ott mire van szüksége. Ráadásul a hiba rendesen nem is a zökkenőnél van, ahol leállt a folyamat, hanem valahol korábban. Ennek felismeréséhez kell a tanár nagy-nagy tapasztalata, s ezért sem helyeslem, ha a rendkívüli tehetségekkel gyakorlatlan tanárok foglalkoznak.

– *Talán hasznos lenne ezeket az alapigazságokat egyéni példákkal illusztrálva leírni...*

– Nézze, az alapvető szabályokat sokan leírták már, jobban is, mint én tudnám. Ami pedig ezen felül van, az olyan egyszerű, hogy egy cikkben el lehet mondani. Ezt meg is tettem.

– *Mégis kétéves tantárgy a metodika a Főiskolán.*

– Igen, de ennek jelentős része didaktika. Egyébként metodikaórán is élő zenével foglalkozunk, a két- és háromszólamú invenciókat kérem számon könyörtelenül. A technikai és zenei problémák túlnyomó része ezeken a darabokon átvehető.

–Tetszik még gyakorolni?

– Nem, de csodálatos módon egyre jobban zongorázom. Amikor meg kell magyarázzam, mi az a gesztus, amitől valami életre kel, abban a pillanatban én is rájövök a megoldásra. Ez az, amiből a tanár olyan sokat tanulhat, és ez az, amit a fiatalok oly nehezen hisznek el. Ezt próbálom a metodika órák zeneibbé tételével hangsúlyozni, de a hallgatók többnyire rettenetesen ódzkodnak a tudatosítástól. Persze, mert félnek, hogy megzavarja őket ösztönösségükben.

– *Hadd kérdezzem meg újra: senki nem ösztönzi Klári nénit e tapasztalatok leírására?*

– Dehogynem, csakhogy állandóan változnak az elképzeléseim, mindig újabb dolgok jutnak az eszembe, s ha le akarnám írni őket, azzal végük lenne . . . Az idő múlásával különben is a tanítás feladata számomra mind egyszerűbbé, koncentráltabbá válik.

– *Eszerint ugyanannak a gyerekek azonos problémáról tíz évvel ezelőtt mást mondott volna Klári néni, mint ma?*

– Egészen biztos! Ha belegondolok, régebben mi mindent nem tanítottam, amit ma már tudok! Az ismeretek és tapasztalatok rétegei állandóan egymásra rakódnak, s ha megállítanám ezt a folyamatot, úgy járnék, mint akik a metodikából célt csinálnak. Én semmiféle módszernek nem akarok az apostola lenni, hiszen amit ma csinálok, holnap már nem az én módszerem – vagy ha igen, akkor megmerevedtem, és befejeztem zenei életemet. Addig tudom a növendékeimet továbbvinni, amíg én találok újat a műben, s a munkában. De ehhez nap nap után magamban kell felfedezzek valami újat – és ez az, ami éltet. Nemrégiben véletlenül benyitottam a Főiskola XII. termébe. Az egyik zongora fehér abrosszal volt leterítve, rajta töméntelen sok virág, a másikon egy „tiszteletbeli” tanítvány, Kocsis Zoltán saját Wagner-átirataiból játszott – születésnap ajándéku. A falak mellett sorban ott ült Klári néni valamennyi növendéke, ők már eljátszották az erre az alkalomra megtanult meglepetés-darabjukat. Az asztalon két torta díszelgett, az egyiken nyolc gyertya égett, a másikon egy . . .

VIII.

ÁBRAHÁM MARIANN

VARRÓ MARGIT NYOMÁBAN⁷ VI/1.

(Varró Margit és Máthé Miklósné Klári néni barátsága)

Egy csaknem 100 évig tartó, művészi és pedagógiai sikerekben gazdag élet krónikáját szeretnénk néhány alkalommal dióhéjban bemutatni. Nagy gonddal összeállított kritikák, dokumentumok gyűjteményének megtekintését bocsátotta rendelkezésünkre a Zeneművészeti Főiskola könyvtára, és kérésünkre felajánlotta közreműködését néhány volt tanítványa Amerikából. De közelebb hozzák hozzánk személyét, legkedvesebb itthoni barátjához, pályatársához, volt

⁷ Parlando, 1986/10-11., 27-30 p. (A 6 részes sorozat bevezetője)

növendékéhez – Máthé Miklósné, Klári nénihez – több mint harminc éven keresztül írt levelei is.

Varró Margit kiemelkedő pedagógiai tehetsége már egész fiatal korában felhívta magára a figyelmet.

„*A Fodor Ernő féle pedagógiai ösztöndíjat, amellyel az Országos M. Kir. Zenetanár-vizsgáló Bizottság jutalmazza a zongora tanár-képző tanfolyamon végzett zenetanárai közül azokat, akik pedagógiai készségükkel kitűntek, a következők nyerték el: az 1906/07. tanévben Varróné P. Margit okleveles Zenetanár*”.⁸

Varró Margit ekkor 25 éves. Két év múlva megjelenik első írásával a nyilvánosság előtt. A Fodor Zeneiskola 1908-as évkönyve közli 10 oldalas cikkét J. S. Bachról. Nem sokkal ezután, 1909-ben, majd '12-ben W. Landowskával és a régi zenével kapcsolatban publikál hosszan. Közben, mint szólista is feltűnik. Ugyanebben az évben, 25. születésnapján, Beethoven műveiből játszik (op. 110, op. 111 stb.). A koncertről másnap elképesztő mennyiségű kritika jelenik meg, 11 (!) újságban (napilap, folyóirat). „Valaki olyan ült a zongoránál, aki Beethovent nemcsak játssza, hanem megértette, felfogta és érzi is” – írja róla Hammerschlag János a Pester-Lloyd-ban.

A régi zenéről nemcsak írt; egy évvel későbbi műsorát már – itthon és külföldön – francia, német barokk mesterek műveiből állította össze. Közben természetesen tanít, a Fodor Zeneiskola mellett egy darabig a Zeneművészeti Főiskolán is. Minthogy Szendy Árpád növendéke volt, közvetlenül találkozhatott a Liszt-i zongorázás hagyományaival (Szendy 1883–84 között volt Liszt növendéke). Tanáregyenységének eredetisége azonnal feltűnt. Század eleji szokás szerint a napilapok a növendékhangversenyekre is odafigyeltek és nagy számban közöltek róla kritikákat. Varró Margit felkapott, ismert tanár volt már, amikor 1921-ben megjelenik híres könyve, a zongora módszertan tanítás alapmunkája, a „Zongoratanítás és zenei nevelés”. Nagy sajtóvisszhangja van a könyvnek itthon és külföldön is. A könyv eredetisége, hogy módszerét szorosan a gyermekpszichológiai ismeretekre építi, tudatosan és ezáltal úttörő lépést tesz a zenetanításban.

Néhány évvel ezelőtt a Zeneműkiadó felkérte Máthé Klári nénit egy módszertankönyv megírására, amit ő azzal hárított el, hogy nincs rá szükség. „Olyan jól, mint Varró Margit, úgysem tudnám megírni.” Milyen hasznos lenne, ha ez a könyv újra megjelenne!

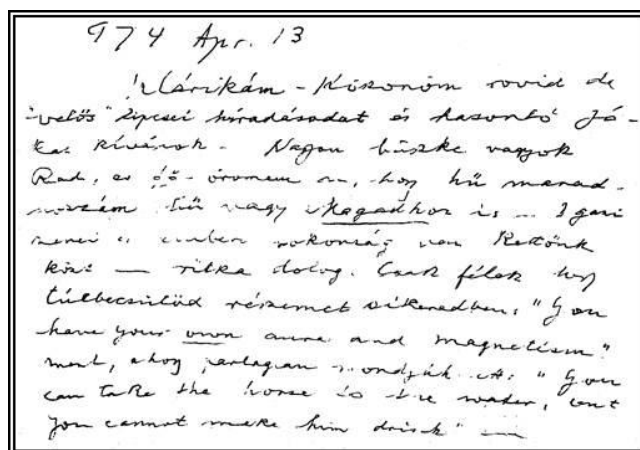
⁸ A Fodor Iskola Emlékkönyve, 24. old.

„Gréte” személyéről a „legkedvesebb tanítvány” Klári néni tudott a legtöbbet. Több évtizedes levelezésük bizonyítja, hogy a távolság – Varró Margit 1938-tól haláláig Amerikában élt és működött – nem választotta el őket.

Még halála előtti egyik utolsó levelében is ezt olvassuk: 1974. ápr. 13

Klárikám – köszönöm rövid, de „velős” lipcsei híradásodat és hasonló jókat kívánok. – Nagyon büszke vagyok Rád, és fő örömöm az, hogy hű maradsz hozzám, hű vagy *Magadhoz* is. „Igazi zenei és emberi rokonság van kettőnk közt – ritka dolog. Csak félek, hogy túlbecsülöd részemet sikeredben: „You have your own aura and magnetism” mert, ahogy paragon mondják itt: „You can take the horse to the water, but you cannot him drink”.«

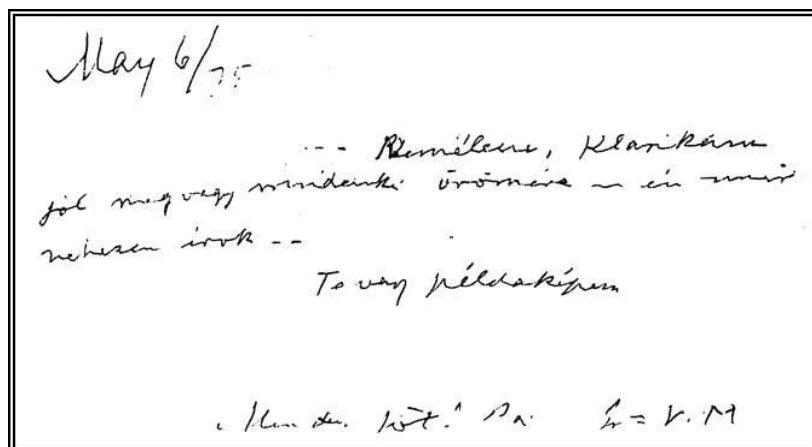

És egy évvel később,

„May 6/75.

... Remélem, Klárikám jól vagy mindenki örömeire - én már nehezen írok. - Te vagy példaképem.

Minden jót! Pá. Gr. = V. M.”

Amerikai volt tanítványa, Roberta S. Lysaght a „The Piano Teacher” c. magazin volt szerkesztője így emlékszik Varró Margitra 1986. augusztusi levelében:

„Én az első szemesztert hallgattam nála a Sherwood Music School-ban, itt tanított 1940 – 41-ben. Ebben az évben ismertetett meg bennünket a „Mikrokozmosz”-szal. Előadása ragyogó volt. Azt tudom Bartókról, amit tőle tanultam!”

Varró Margit elhangzott előadásainak, megjelent cikkeinek listáját hozzátételek pontossággal közli az 1980-ban „Tanulmányok, előadások, visszaemlékezések” című – Zeneműkiadó gondozásában megjelent – kis könyvecske. 90%-át azonban nem állt módunkban eddig megismerni, elolvasni.

IX.

KERÉNYI MÁRIA RECENZÍÓJA RÁNKI DEZSŐ SZÓLÓESTJÉRŐL⁹

Der Dichter spricht – ezt a címet viseli Robert Schumann Gyermekjelenetek című sorozatának befejező tétele; az elmúlt hét megajándékozott bennünket a mű etalonértékű megszólaltatásával a **Máté Klára tanárnő emlékének szentelt hangversenyen**. A különleges tehetséggel megáldott kis zongorafenomének mesterpedagógusa száz esztendeje, 1900. december 9-én született, serre egykori neveltjei közül elsőnek Ránki Dezső hívta fel figyelmünket. Az a művész, aki mostanában már ismét gyakrabban lép itthon is pódiumra, de még mindig ritkábban, mint szeretnénk. Hiszen, ha ő ad szólóestet, az már régóta nem csupán egy a szezon kiemelkedő koncertjei közül, hanem korunk jelentős és megismételhetetlen zenei ünnepe, művészeti agapé. Ez a csodálatos Schumann-

⁹ „A ...Költő szól...” Muzsika-szó (Magyar Nemzet, 2000/280. szám, XI. 30. - részlet)

est is az volt, műsorán az említett ciklust követő, vele azonos korszakban született opusokkal: a C-dúr fantáziával és a Kreislerianával. Az utóbbi kettő nem tudom, utoljára mikor volt hallható a Zeneakadémián, de hogy a Ránkiéhoz fogható előadásával a világszerte sem igen találkozni, efelől semmi kétségem. Hovatovább úgy vagyok Ránkival, mint annak idején Richterrel, akinek minden koncertje után magamban hálaimat mondtam, mert művészetének méltatására szavakat hiába is kerestem...

X. KÖZREMŰKÖDÉS A ZONGORAISKOLA 1. KÖTET SZERKESZTÉSÉBEN

Megjelenés dátuma: 1966

Ritka az olyan tankönyv, amelyet évtizedeken át használnak: Zongoraiskolánk e kivételek közé tartozik. Két kötete 1966–1967-ben látott napvilágot, és bár azóta számos hasonló kiadvány jelent meg, máig ez a **legnépszerűbb** zongoraiskola Magyarországon. Kidolgozását a kor kiváló zongorapedagógusai vállalták, akikhez jeles magyar zeneszerzők csatlakoztak. 2022-ben új **nyomtatott** és **digitális** kiadásban jelent meg a Zongoraiskola. A kötetek zenei és pedagógiai tartalma nem változott, de az új kiadások megjelenésükben vonzóbbak és korszerűbbek az eddigiéknél. A gyerekeket minden oldalon színes, kedves és játékos **illusztrációk** várják. A digitális kiadásban – amely a nyomtatott kötetekben található egyedi kóddal jelentős kedvezménnyel vásárolható meg – a Zongoraiskola összes darabja és gyakorlata meghallgatható. A **hangfelvételek** lehetővé teszik a növendékek számára a négykezesek otthoni gyakorlását, sőt az önálló darabválasztást is.